

PM – 2023-09-18

Inspel om kemikalieskatten, till regeringens klimatpolitiska handlingsplan

Regeringen ska under hösten fatta beslut om den klimatpolitisk handlingsplanen. Denna kommer att ge en översiktlig och långsiktig bild över regeringens klimatpolitik för de kommande åren. Ett ofta förbiset område är lagarna som berör farliga kemikalier, som riskerar att orsaka skada för miljö, klimat och människor om de skulle användas på fel sätt.

I EU regleras kemikalier i vitvaror, hushållsapparater och hemelektronik bland annat genom REACH-förordningen och RoHS-direktivet. Förutom de europeiska reglerna har Sverige även en riktad punktskatt på hushållselektronik. Kemikalieskatten, även kallad elektronikskatten, har sedan den infördes 2017 mötts av tung kritik från såväl branschen som experter och regeringens egna myndigheter.

Förekomsten av farliga kemikalier i hushållen har inte minskat sedan skattens införande och från branschen har det sedan länge uttrycks kritik för att den riskerar ha motsatt effekt. Att i stället arbeta med internationell reglering kring kemikalier har sedan länge visat sig vara givande. Ozonlagret är på tillbakaväxt efter internationella regleringar infördes för freon och de europeiska regleringarna för kemikalier gör vardagen säkrare för många.

Den nya regeringen, med partier som länge motsatt sig skatten, har nu möjligheten att avskaffa kemikalieskatten till förmån för reglering som faktiskt minskar förekomsten av miljö- och hälsofarliga kemikalier i hushållen. I denna PM vill APPLiA peka på de väl dokumenterade brister skatten har som styrmedel för miljö- och klimat, som ett inspel till regeringens arbete med den klimatpolitiska handlingsplanen.

Om kemikalieskatten

En stor del av den elektroniken som många människor använder i sin vardag innehåller kemikalier. Kemikalierna fyller olika funktioner som tillsammans får elektroniken att fungera och vara säker. De kemikalier som kemikalieskatten syftar till att minska är främst olika sorters flamskyddsmedel. Dessa återfinns i en stor del av hemelektroniken med syfte att göra produkterna brandsäkra. I Sverige och EU råder det stränga krav på alla vitvaror och all hemelektronik för att garantera att säker användning. Bland dessa regler återfinns krav på brandsäkerhet.

Skattens utformning utgör ett stort problem

Kemikalieskatten är utformad så att skatten baseras på respektive produkts vikt. Det finns dessutom en distinktion mellan vitvaror och övrig hemelektronik. Skatten baseras med andra ord inte direkt på halten kemikalier utan på produktens totala vikt, något som har slagit hårt inte minst mot vitvaror.

Därtill tillkommer de avdrag företag får göra när varor inte innehåller vissa kemikalier. För att verka som en miljölagstiftning borde lagen innehålla tydliga incitament för att minska förekomsten av de utpekade kemikalierna. Denna princip har man däremot inte valt att tillämpa på kemikalielagen. Avdragsmöjligheten på skatten, som fanns fram till den 1 juli i år, för varor med reaktivt tillsatt flamskyddsmedel slopades – trots att dessa bedöms miljömässigt bättre av vetenskapen än de produkter som innehåller additiva flamskyddsmedel. Dessutom måste produkter som är helt fria från dessa flamskyddsmedel ändå betala 5 procent av skatten. Att en produkt som helt och hållet följer lagstiftningens målsättning trots detta ska punktbeskattas försämrar ytterligare kemikalieskattens legitimitet.

Om kemikalieskatten ska ha någon miljönytta behövs tydliga och genomgående incitament för att göra produkterna mer miljö- och klimatvänliga. Principen om incitament och att styra bort från oönskade ämnen är viktig men saknas i kemikalieskatten. Skatten har vid ett flertal tillfällen höjts sedan den infördes. Detta har inneburit högre kostnader som i slutändan har landat på konsumenten.

Varför fungerar inte skatten?

Redan innan skatten infördes 2017 möttes den av stark kritik. Branscherna varnade för att det skulle innebära ett slag mot en redan utsatt bransch där skatten skulle tillföra kostnader, tung administration och det till obetydlig nytta. Även regeringens egna expertmyndigheter varnade för att skatten inte skulle leda till de efterönskade effekterna och att den inte bedömdes vara kostnadseffektivt utformad.

Sedan skatten infördes har den preliminära kritiken visat sig vara rättfärdigad. När kemikalieskatten utvärderades 2020 kom Skatteverket och Kemikalieinspektionen fram till att den inte var kostnadseffektiv, att halterna av skadliga flamskyddsmedel i hemmen inte har minskat och att skatten bedöms vara krånglig med komplicerad administration. Vidare uppger företagen att administrationen är alltför tung och att man därför ofta går miste om möjligheten till avdrag på de enskilda produkterna som man skulle ha rätt till.

Det enskilt största problemet med kemikalieskatten är däremot inte utformningen utan faktumet att den är verkningslös. Skatten syftar till att minska förekomsten av vissa farliga kemikalier i hushållselektronik, men den elektroniken produceras för att säljas på en global marknad där Sverige utgör en mycket liten del. Punktbeskattning på en liten marknad ger ingen effekt, särskilt inte när det saknas tydliga incitament till omställning.

Sammanfattningsvis går det att konstatera att skattens syfte inte uppnås, en slutsats som även går att dra från regeringens utredande myndigheter, och att det därför krävs förändring.

Alternativ till en nationell kemikalieskatt

APPLiA står bakom ambitionen att minska halten av miljö- och hälsofarliga kemikalier i hemelektronik. För att uppnå den ambitionen finns det en rad verktyg med bättre chanser än den bristande kemikalieskatten.

Den svenska marknaden är för liten för att lagstiftningen ska få någon nytta, men om det kommer till lagstiftning på en större marknad stärks incitamenten för producenter och återförsäljare att anpassa produkterna. Inom EU råder det idag flera lagstiftningar som syftar till att ersätta och begränsa vissa farliga ämnen i elektronik. Bland dessa återfinns REACH-förordningen och RoHS-direktivet. RoHS-direktivet föreskriver direkt vilka typer av ämnen som inte får användas i elektronik. Ett stärkt direktiv, med fokus på bland annat flamskyddsmedel, hade kunnat få den effekten som kemikalieskatten syftar till att ha. Likt principen vid en stor del av EU-lagstiftningen bidrar storleken på marknaden som ingår i EU till incitament för förändring.

Sverige har en lång historia som föregångsland när det kommer till lagstiftning kring miljö- och klimat. Som medlem i EU har Sverige dessutom bidragit till den lagstiftning som finns kring gällande kemikalier. Att ta ställning och verka för stärkt lagstiftning på europeisk nivå är ett bättre sätt att uppnå kemikalieskattens syfte.

Det finns tidigare exempel när länder gemensamt gått framåt i att begränsa farliga kemikalier till förmån för miljö och hälsa. Ett alltid lika aktuellt exempel är freoner som tillsammans med en mängd andra substanser förbjöds genom Montrealprotokollet när dessa upptäcktes vara skadligt för ozonlagret. Förekomsten av dessa kemikalier minskade kraftigt och hålen i ozonlagren är på väg bort. Det har redan tidigare visat fungerat att agera på internationell nivå för att bidra till mer miljö- och hälsosäkra lagstiftningar gällande kemikalier.

Internationell lagstiftning hade dessutom inneburit, förutom att producenter och återförsäljare får högre incitament, att konkurrensnedvridningen förbättras så att den svenska marknaden inte längre punktbeskattas utan miljönytta.

Hur kan regeringen förbättra klimatarbetet gällande kemikalier?

Kemikalieskatten fyller inte sin funktion, det behövs ett omtag för att minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga kemikalier i vitvaror och hemelektronik. Ska Sverige göra skillnad behöver det ske på en internationell nivå. APPLiA föreslår därför att man avskaffar kemikalieskatten och i stället från svenskt håll verka för att stärka lagstiftningen på europeisk och internationell nivå. Som föregångsland inom miljö- och klimatfrågor, inte minst när det kommer till kemikalier, kan Sverige bland annat verka för att stärka REACH och RoHS i EU och verka för ytterligare internationella regleringar. Sverige och de svenska konsumenterna missgynnas idag av konkurrensnedvridningen och de onödigt höga priserna som skatten leder till.

Regeringens klimatpolitiska handlingsplan öppnar upp en möjlighet för att stärka det internationella arbetet Sverige gör för att minska förekomsten av farliga kemikalier och samtidigt minska de negativa konsekvenserna som kemikalieskatten orsakar.

Om APPLiA – Home Appliances Sweden

APPLiA är branschorganisationen för tillverkare och importörer av vitvaror och elektriska hushållsapparater. De 26 medlemsföretagen har en marknadstäckning på drygt 90% och en totalomsättning i det svenska konsumentledet på cirka 23 miljarder kronor. APPLiA ingår i Teknikföretagens branschgrupper.

Kent Oderud, ordf. APPLiA – Home Appliances Sweden